

FAFAJOKHOZ KÖTŐDŐ NÉPI HIEDELMEK, SZOKÁSOK

A fák ősidők óta hozzátartoznak az emberi élethez, talán ez magyarázza azokat a népi hiedelmeket, szokásokat, nemegyszer babonákat, regéket és legendákat, amelyeket népünk is sokfelé őriz. A századforduló táján Kecskeméten élt és dolgozott *Hanusz István* gimnáziumi tanár, aki „Magyar történeti emlékeztetők a fák birodalmából” címen csokorba szedte az ilyesfajta mendemondákat. Ebből közlünk néhány szemelvényt.

— Nagyasszony fájának nevezi a magyar a nyírt és azt tartja felőle, hogy elég annak a jelenléte a boszorkányok távoltartására. Májfául is azt állít legörömostebb a legény Göcsejben, nyírfaág söprű készítéséhez fognak Luca napján, karácsony éjjel a templomba viszik és vele söprük körül első köznapon a házat, hogy abból semmi egész éven át el ne vesszen. A göcseji ember is az ősvallás „nagyasszonya” fájának tartja és belőle ácsol kaput, mikor a szarvasmarhát tavasszal először a legelőre hajtja. Erősen hiszi, hogy ez óvja meg őt, lakóhelyét és lábas jószágát minden bajtól. Torda-Aranyosban a székelly asszony a gyermeke bölcsőjére tesz nyírfaágot, hogy gyereket valaki ki ne cserélje.

— A virág vasárnapján templomban használt kecskefűz barkás gallyait „cicamicá”-nak nevezi molyhossága miatt a nép, s a fiatalság egész ünnepléssel indul a szedésére. A barkáról ellenben azt tartja a kecskeméti asszony, hogy nem jó a házba vinni, sok lesz tőle nyáron a légy.

— A fűzfa betegségek lakóhelye. Ha hideglelős a széki palóc, bizalommal járul a fűzfa elé, megrázza és így szól: „Vendéget hoztam, nekem nem kell, rád hagyom”. Ugyanezt megteszik olykor a bodzafával is, sőt megfenyegeti a beteg, hogy kivágja tőből, ha nem segít a baján. Erre a bodza ijedtében megizzasztja a beteget hatalmasan; a fűz kérgének meg a keserű pora népies javasszer a hideglelés ellen.

— Karácsonykor a Bánságban aranyozott fűzfavesszőből készült kerek fonadékokat nyújtanak be a leányoknak az ablakon és a kerék minden küllőjére almát tűznek.

— Hasztalan öntik a rontást a tölgyfa árnyékába, nem árt az ott senkinek, ha belehág is. Göcsejben a leány napkelte előtt szedi meg a bodza virágát, hogy hasznos legyen torokfájás ellen.

— Magyar népregékben az elhalt szeretőnek rózsza nő a sírdombján; a hűtelenén pedig gyümölcstelen szederbokor, melynek tüskés indáján keresztülbukik, ki arra megy. A hűtlen legény vadkörtefává lesz.

— Tisztes fa Torontál egyik kis községében három magános szomorú kőrifa, ha szépségük vagy koruk nem is kiváló. Esetenként betegek látogatják, alája ágyat vetnek, s ott fekszenek reggelig, mert hiedelmük szerint így fejtik ki a fák gyógyítóerejüket. Magokkal fehér kalácsot és aprópénzt hoznak, s az otthagytat senki bántani nem meri, mert a nyavalyát megkapná.

— Trencsén és Nyitra megyékben édes almafa gallyacskát fonnak be a menyasszony rozmarinkoszorújába, hogy a házaselete édes legyen.

— A régi magyaroknál diófaágakat szórtak a holt vőlegényre úgy, mint életben maradt menyasszonyára.

— Cigányainknak az élő gallyfa egész telegráf- vagy post restante-szolgálatot teljesít. A küldött bodzaág betegségnek a híradója; minél több azon a szem, annál súlyosabb a nyavalyája annak, akiről szó van; kar- vagy lábtörésnél a gallyat behajlítják, halálesetnél elszenesített bodzagally a jel. A nyírgally

azt jelenti, hogy nyomon van a hatóság, óvakodni kell; családszaporodást jelöl a megjegyzett fűzfaág, fiú születésekor piros, leányoknál fehér cérnával kötik azt körül.

— Cigány néphiedelem szerint a nagyhéten nyesett mogyorófa vesszeje megóv a villámcsapástól; nagypénteken vagy Szent Iván éjjelén (június 24.) új késsel vágott villás mogyoróvessző megmutatja a föld alatt rejlő érceket, meg a vizet, mert a talaj ama tája felé hajlik, ahol azok leledzenek.

— Mélius Péter azt írja, hogy „az nyárfának levelét csepegtesd az fülben, az használ”.

— Sió, a Balaton tündére, minden udvarlójától bakonyi hársvirágvizet kívánt, hogy vele arany fürtjeit locsolhassa.

(A szemelvényeket összegyűjtötte: *dr. Szodfridt István*)

FORRÁSFOGLALÁS A BÁTASZÉKI ERDÉSZET TERÜLETÉN

Az erdő hármaskörű funkciójának kihasználásával egyre nagyobb teret hódít az üdülés, az erdőben való pihenés. Szekszárd és Bonyhád városok, valamint a környező falvak dolgozói már régen felismerték a természet szépségeit, az erdő regeneráló képességét, hasznosságát és a források tiszta vizének frissítő-üdítő hatását. Ezért jártak a sötétvölgyi rétekre és a Haramia Kút környékére a családdal, barátokkal pihenni, kikapcsolódni és szórakozni.

A 6-os főközlekedési úton Kakasd községtől keletre cca. 2 km-re van a sötétvölgyi bejáró, mely köves út az úttörőtáborig. Mellette egy csónakázó épült és egy vendéglátó egység. Ez után a domboldalon telepítéseket és a sötétvölgyi arborétumot találjuk, melyet 1976-ban kezdett telepíteni, beke-
ríteni az erdészet. Az 1973-as üzemterv a sötétvölgyi kerületet üdülőerdőnek veszi. Majd a Tolna megyei Tanács 42.111/1975. sz. határozata 1975. január 1-től természetvédelmi területté nyilvánította az 503 ha területet.

Az üdülőerdő kialakításában nagy szerepet játszott, hogy a sötétvölgyi kerületben a Haramia Kút nevű forrás már régen turisták által is nyilvántartott, látogatott, forrásfoglalással rendezett forrásként üzemelt. Az erdőben dolgozóknak, vagy ott kirándulóknak, túrázóknak a friss, az üde forrásvíz nagy kincs. Ha a forrás kiömlőnyílása eliszapolódik, szeméttel, korhadékkal szennyeződik, már nem olyan kívánatos és baktériumok tanyájává is válhat. Ezért határozta el az erdészet az erdőgazdaság támogatásával, hogy több forrást foglal, és az erdei vizeknek ezt a megjelenési alakját hasznosítja a kirándulók, erdei dolgozók hasznára.

Azóta, a meglevő Haramia Kúthoz 1967-ben a mórágai kerületben az Anikó-forrás kútfeje épült meg, majd a kövesdi kerületben 1968-ban a Marika-forrás. Később 1969-ben a mórágai kerület más pontján a Henrik-forrás. E nevek még erdészfeleségek és az elhunyt erdészetvezető keresztnevét örökölték. A Gemenci Állami Erdő- és Vadgazdaság erdőművelési, táj- és környezetvédelmi osztályvezetőjének újabb biztatására és tervelőírására 1975-től a kövesdi Akác-völgyi-, a mórágai Tértörővölgyi-, a bátaapáti Turista-, a szátkai Szarvaskúti- és Hideg-forrás, a gurovicai Zengő-forrás és a Borkút, valamint a sötétvölgyi Fazekas-forrás építését kezdtük meg. Mindegyik forrást márványtáblával látunk el, melyen az erdészemléma, a forrás neve és a foglalás ideje szerepel.